

Archeologienota met uitgesteld onderzoek Mol, Boomgaardstraat

Programma van Maatregelen
2017J287

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2017-67/ wettelijk depot: D/2017/12654/67
Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R.,(2017), Mol, Boomgaardstraat, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2017-67, D/2017/12654/67

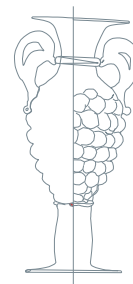
© 2017 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/67

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

INHOUD

Programma van maatregelen	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	10
4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.	12
5. Lijst met afbeeldingen	15
6. Bibliografie	16

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

Projectcode		2017J287
Actoren		Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Mol
	Deelgemeente	Mol
	Site	Boomgaardstraat
Kadastrale gegevens		Percelen Mol, afd 4, sectie F, percelen 74b en 718L
Oppervlakte onderzoeksgebied		3790,75 m ²
Kadastraal percelenplan		Zie fig. 2
Topografische kaart		Zie fig. 3
Begindatum onderzoek		9/11/2017
Einddatum onderzoek		18/11/2017
Relevante termen thesauri OE		bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	202351.270	209095.134
2	202268.144	209073.472
3	202272.794	209039.883
4	202360.911	209051.163

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale gegevens: Het terrein is kadastraal geregistreerd als Mol, afdeling 4, sectie F percelen 74b en 718L. De oppervlakte van het projectgebied bedraagt: F74b (3500,55 m²) F718l (290,20 m²) **3790,75 m²**

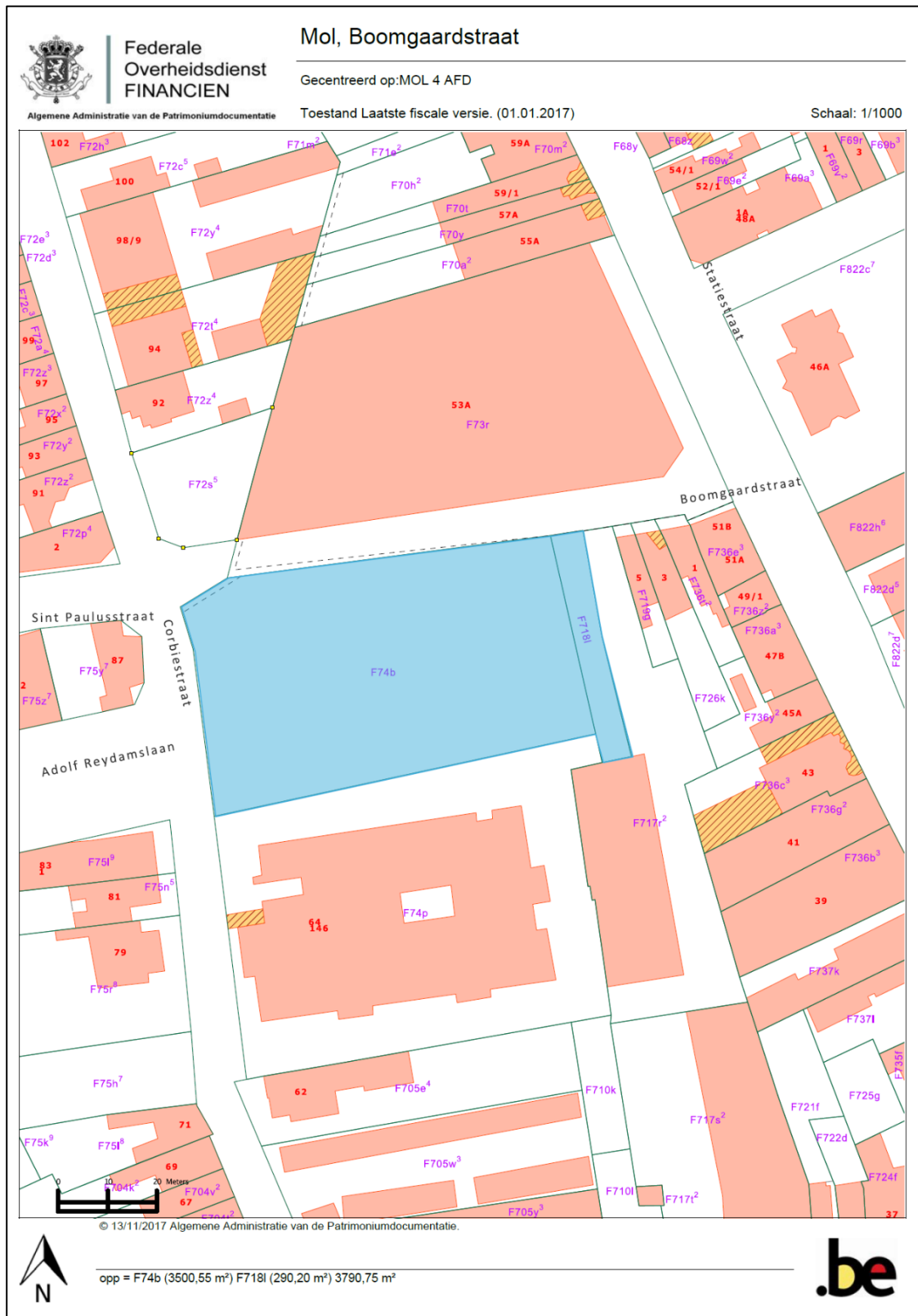

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 01/01/2017 © cadgis viewer

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. Uitstel van veldwerk wordt gevraagd om economische en praktische redenen; de bouwheer wenst eventuele bezwaarschriften af te wachten voortvloeiende uit het openbaar onderzoek en het terrein is quasi volledig ingenomen door hoogstambomen. **Alvorens archeologisch veldwerk kan uitgevoerd worden dienen de bomen gekapt te worden tot maaiveld niveau zonder evenwel de wortelstronken uit de grond te trekken of kapot te frezen aangezien beide verwijderingsmethodes schade kunnen toebrengen aan eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.**

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016.

Beschrijving van de geplande werken

Het terrein zal quasi volledig ingenomen worden door een ondergrondse parkeergarage waarbovenop een appartementsgebouw zal gerealiseerd worden. De parkeerkelder waarin ook ber- en technische ruimtes voorzien zijn, neemt zoals gezegd ongeveer het volledige projectgebied in beslag en zal een oppervlakte hebben van 3010 m² (de beide kadastrale percelen zijn samen 3790,75 m² groot). Rekening houdende met het feit dat de uit te graven grond voor de bouw van een kelder altijd een grotere oppervlakte bestrijkt dan de kelder uiteindelijk in beslag zal nemen, dan kan gesteld dat de kelder minstens 85 tot zelfs 90% van het terrein van het terrein zal innemen.

De kelder wordt uitgegraven tot een diepte van -3.60 m onder het nulpeil van de bouw – het vloerpeil van de gelijkvloerse verdieping. Dat nulpeil ligt gelijk aan het huidige maaiveld, +/- 27,95 m TAW.

Gelet op de afmetingen van de kelder ten opzichte van de oppervlakte van het projectgebied kan gesteld dat de geplande nieuwbouw volledig vernietigend zal zijn voor alle eventueel binnen het projectgebied aanwezige archeologische erfgoedwaarden.

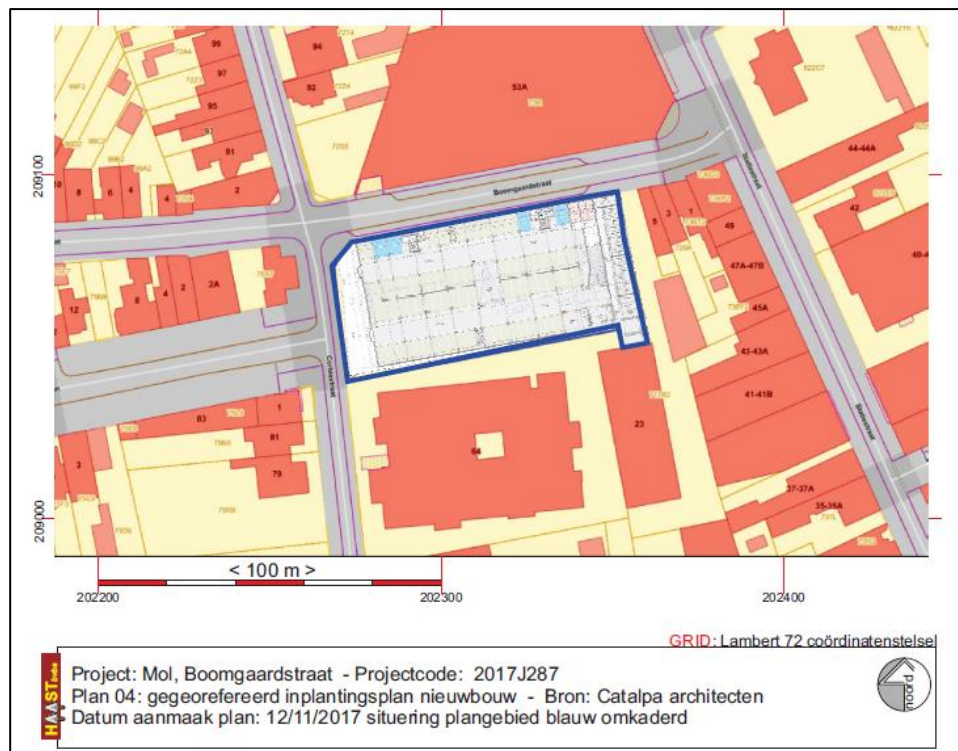

Fig. 3: Inplanting van de nieuwbouw gegeoreferent © Catalpa architecten

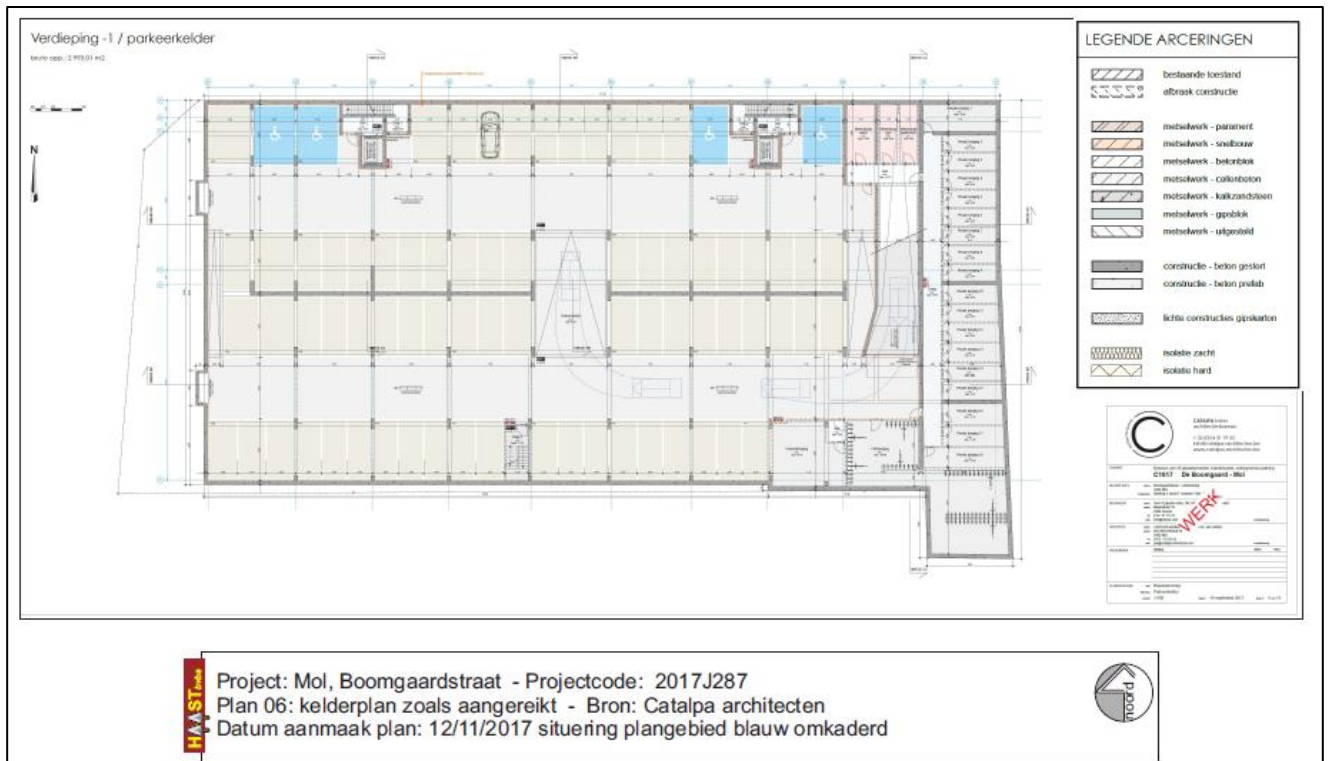

Fig. 4: Kelderplan van de nieuwbouw zoals aangereikt © Catalpa - architecten

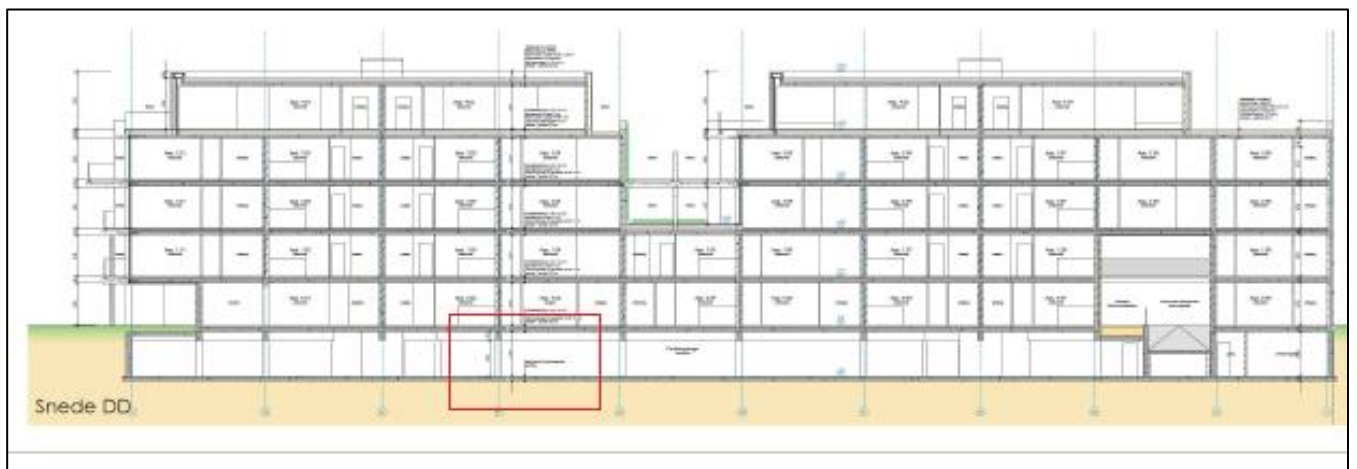

Fig. 5: West-oost doorsnede van de nieuwbouw zoals aangereikt © Catalpa - architecten

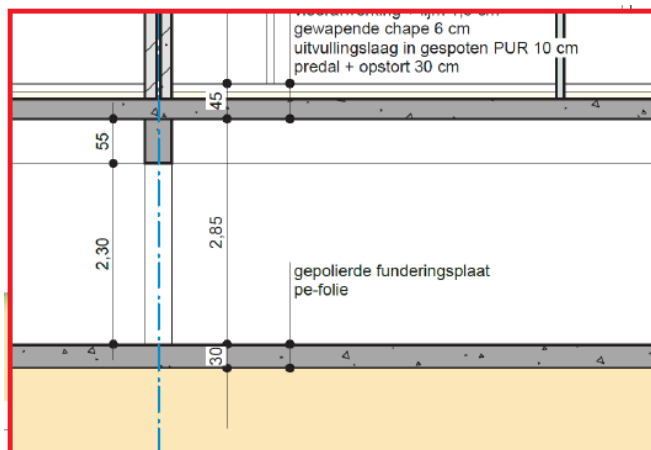

Fig. 6: Detail uit de west-oost doorsnede van de nieuwbouw zoals aangereikt © Catalpa - architecten

3. Verstoorde zones:

Perceel F718L, en zeker het gedeelte dat grenst aan de Boomgaardstraat kan beschouwd worden als licht tot mogelijk matig verstoord aangezien op dat perceel een woning werd gebouwd en intussen al afgebroken. (cfrt ook fig. 19: bodembedekkingskaart 2012)

Fig. 7: verstoorde zone aangeduid op de luchtfoto uit 2016 ©geopunt.be.

4. Resultaten van het vooronderzoek

Het bureauonderzoek

De bestaande bronnen bevatten geen gegevens over het archeologisch potentiëel van het projectgebied. Wat betreft pre- en proto-historische perioden, de Romeinse tijd en de Middeleeuwen zijn er geen directe aanwijzingen en moeten we voortgaan op de geografische en bodemkundige ligging, dicht bij water op een redelijk vlak en droog terrein met – mogelijk - een pluggenbodem in zand of lichtzandleem. Beide aspecten bieden potentiëel voor het aantreffen van sporen/artefacten uit de pre- en protohistorie en vroege historische perioden. Maar, het terrein is mogelijk al ernstig verstoord naar zichtbaarheid van sporen door de wildgroei van bomen en struiken.

Wat betreft de Nieuwe Tijd en later zijn er aanwijzingen op de historische kaarten dat het projectgebied enkel in gebruik was als tuin of akkergebied, mogelijk met hagen of bomen omzoomd zoals aangeduid op de Ferrariskaart. Hierbij dient rekening gehouden te worden met het feit dat de georeferentie van de Ferrariskaart niet 100% accuraat is, vandaar de twijfel tussen akkergebied en tuintjes. Vanaf de 20ste eeuw, lijkt ons het

projectgebied stilaan ingepalmd te worden door bomen en struikgewas, zoals tot op heden het geval is met uitzondering van een smalle strook aan de oostzijde, perceel F718L waarop een huis gebouwd, en ondertussen gesloopt werd.

Fig. 8: zicht op het terrein vanuit de Boomgaardstraat met op de achtergrond, rode blinde bakstenen zijgevel, het huis dat aan de Boomgaardstraat stond op perceel F718L © google streetview

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de archeologische potentie van het projectgebied eerder moet gezocht worden in mogelijke aanwezigheid van off site fenomenen die in relatie staan tot het gebruik van de bodem, al kan niet uitgesloten worden dat ook vondsten uit de pre- en protohistorie of vroege historische tijden worden aangetroffen. Een voorbeeld daarvan is de vondst van sporen uit de Bronstijd en IJzertijd in Mol - Ezaart¹. Vraag is echter welke invloed de wildgroei aan bomen en struiken op het terrein en de vroegere groundbewerking gehad hebben op de oorspronkelijke bodemopbouw en of er nog sporen in situ kunnen aangetroffen worden. Wat betreft prehistorische artefacten lijkt die kans eerder klein gelet op de wortelwerking van de bomen en op de schade die het ontwortelen van de bomen kan aanrichten op de stratigrafische positie van steentijdartefacten. Bovendien is het niet geweten welke bodemingrepen in het verleden al op het terrein plaatsvonden. Het lijkt, gelet op de ligging van het projectgebied, bijna onwaarschijnlijk dat met name perceel F74b nadat het aan het landbouwareaal onttrokken werd en in de uitdeinende verstedelijking van Mol kwam te liggen totaal onaangeroerd is gebleven. Dit zou immers betekenen dat op het terrein 100-jarige (of oudere) bomen zouden staan hetgeen ons inzien echter niet het geval is.

Uit een overzicht van de topografische kaarten uit 1884 tot 1969 blijkt het projectgebied aanvankelijk, voor de definitieve aanleg van de spoorlijn en bouw van het station, nog landbouwgebied geweest te zijn. Later was het een soort park/tuin omzoomd met bomen en centraal één boom. Op die manier staat het projectgebied immers ingetekend op de topografische kaarten uit 1934 tot en met 1969.

¹ VAN DE KONIJNENBURG, R. , CLAESEN, J., Sporen uit de Metaaltijden. Archeologische prospectie Mol – Ezaart, Maalderstraat Haast rapport 2014-01, D/2014/12654/01

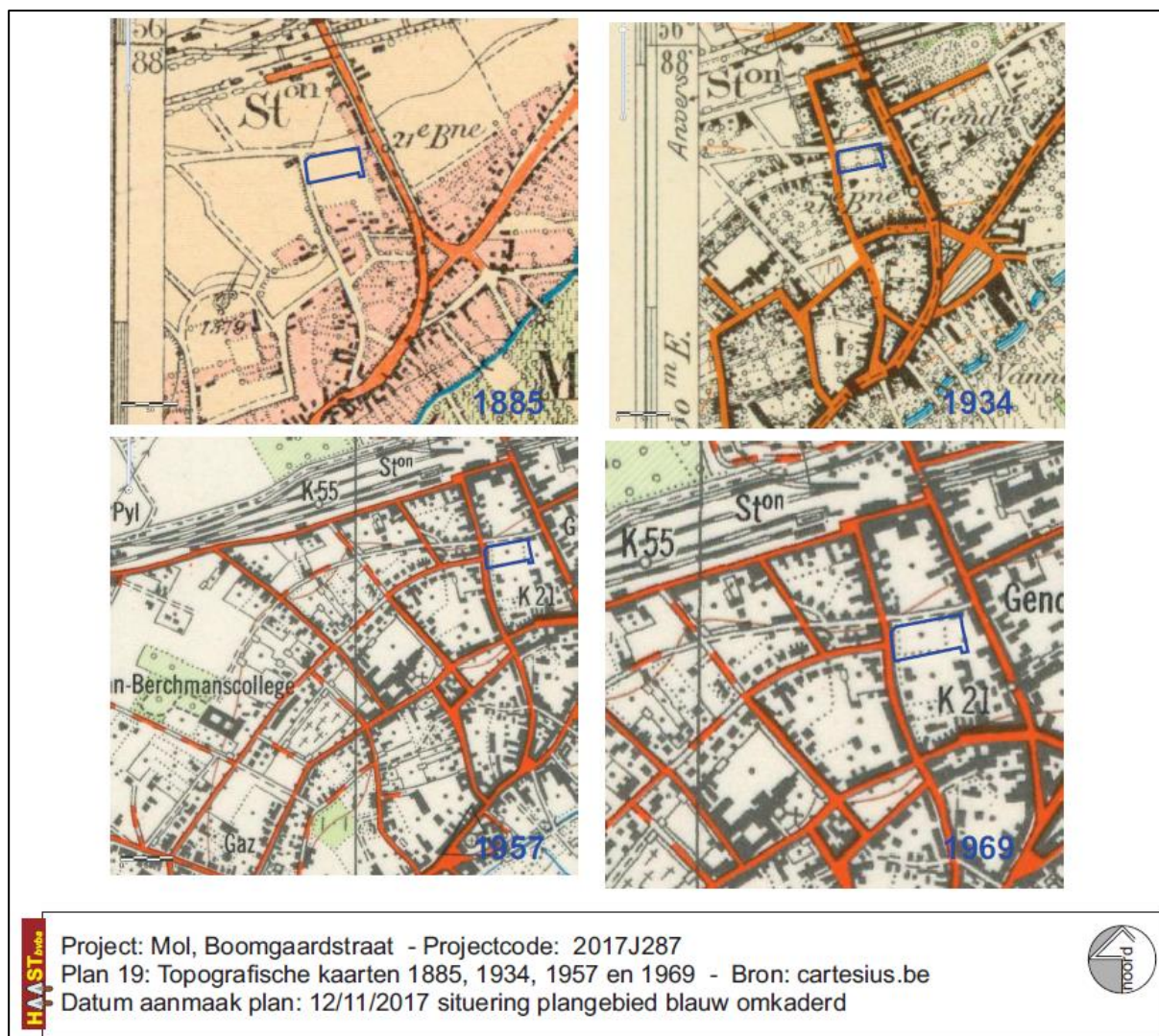

Fig. 9: situering van het projectgebied op de topografische kaarten uit 1885, 1934, 1957 en 1969

Het landschap evolueerde waarschijnlijk van heide en/of duingebied, ten noorden van het projectgebied komen uitgestrekte duingebieden voor, naar een akkerland dat pas eind 19de, begin 20ste eeuw volledig ingesloten werd door de stedelijke ontwikkeling van Mol. Dit gebeurde mede onder invloed van de aanleg van de spoorlijn en het station van Mol - het eerste stationsgebouw werd gebouwd in 1878-1879 - die beide net ten noorden van het projectgebied liggen.

De evolutie van het terrein is mede bepaald door de evolutie van het landschap. Oorspronkelijk lijkt het een heidegebied aan de rand van het stroomgebied van de Molse Nete volgens de quartairgeologische kaart. Vanaf de late-Middeleeuwen (?) misschien nog later lijkt het gebied te horen tot het landbouwareaal dat grensde aan de Molse woonkern. Vanaf eind 19de eeuw wordt het gebied stilaan omringd door de verstedelijking van Mol en de uitdeinende woongebieden, mede onder invloed van de inplanting van de spoorlijn en het station. Tot heden blijft het echter een soort braakliggend gebied, mogelijk een soort tuin zoals kan blijken uit de topografische kaarten (cfrt fig. 8), maar zeker de laatste decennia een gebied dat ingepalmd is door een wildgroei van bomen en struiken.

De impact van het bouwprogramma op het bodemarchief is volledig vernietigend voor eventueel aanwezig bodemarchief. Nagenoeg 80 tot 85 % van het terrein zal tot een diepte van 3,60 m uitgegraven worden voor de bouw van een garagekelder waarop appartementen worden voorzien.

Advies:

Aangezien heel het terrein kan beschouwd worden als een mogelijk, misschien maar matig, misschien ernstig verstoorde zone, is het toch aangeraden een archeologisch traject te volgen mede gelet op het feit dat het gebied tot heden mogelijk zelfs onaangeroerd gebleven is.

Op basis van voorgaande wordt dan ook aanbevolen het terrein te onderwerpen aan een proefsleuvenonderzoek.

5. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.

Randvoorwaarden:

Alvorens archeologisch veldwerk kan uitgevoerd worden dienen de bomen gekapt te worden tot maaiveld niveau zonder evenwel de wortelstronken uit de grond te trekken of kapot te frezen aangezien beide verwijderingsmethodes schade kunnen toebrengen aan eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op een deel van of het gehele terrein, afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereik van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

De oriëntatie van de proefsleuven is oost-west. Deze oriëntatie loopt min of meer, parallel aan de stroomrichting van de - weliswaar ver afgelegen – beken, biedt het meeste kans op een juiste afbakening van verstoorde zones en is praktisch de meest bruikbare richting om proefsleuven aan te leggen.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient omwille van de kans op verstoringen de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dienen het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen ?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?

- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen ? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Opmerking:

Het volledige vervolgetraject is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een proefsleuvenonderzoek. Volgens de Code van de Goede Praktijk (8.4 en verder) kan een volgende stap in het vervolgetraject pas in detail worden uitgeschreven nadat de resultaten van een voorgaande stap in het vooronderzoek beschikbaar zijn.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van goede Praktijk:

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

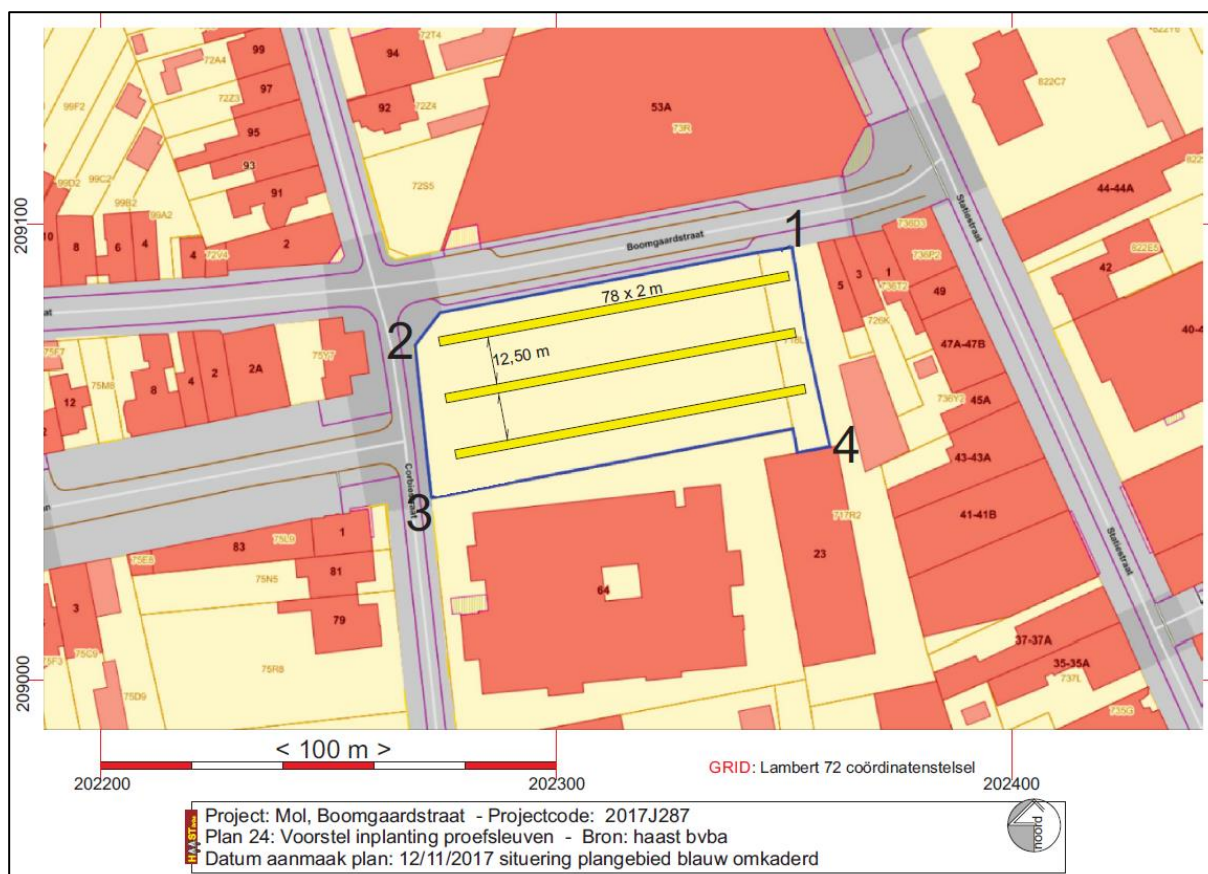

Fig. 10: voorstel inplanting proefsleuven.

6. Lijst met afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 01/01/2017 © cadgis viewer

Fig. 3: Inplanting van de nieuwbouw geëcoreferend © Catalpa architecten

Fig. 4: Kelderplan van de nieuwbouw zoals aangereikt © Catalpa - architecten

Fig. 5: West-oost doorsnede van de nieuwbouw zoals aangereikt © Catalpa - architecten

Fig. 6: Detail uit de west-oost doorsnede van de nieuwbouw zoals aangereikt © Catalpa - architecten

Fig. 7: verstoorde zone aangeduid op de luchtfoto uit 2016 ©geopunt.be.

Fig. 8: zicht op het terrein vanuit de Boomgaardstraat met op de achtergrond, rode blinde bakstenen zijgevel, het huis dat aan de Boomgaardstraat stond op perceel F718L © google streetview

Fig. 9: situering van het projectgebied op de topografische kaarten uit 1885, 1934, 1957 en 1969

Fig. 10: voorstel inplanting proefsleuven.

7. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: <https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>